

Разом з тим, проблема ресоціалізації військових має комплексний характер та залежить від отримання якісної психологічної допомоги не лише після демобілізації, але і безпосередньо під час проходження служби, у тому числі у зоні бойових зіткнень. Відтак на сьогодні перед нами постає необхідність якнайшвидшого розвитку постійно діючої психологічної служби по всій вертикалі військового управління у Збройних силах України та інших правоохоронних органах, працівники яких задіяні до проведення АТО. Вона повинна здійснювати дослідницьку роботу в області військової психології та бути укомплектованою лише кваліфікованими та компетентними кадрами.

Ботнарєнко І.А., старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції ННІ № 1 НАВС, кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ УЧАСТІ В АТО

Діяльність військовослужбовців за бойових обставин характеризується впливом на психіку різних стрес-факторів, наслідком яких є отримання психологічних травм, психічних розладів і патологій, зривів у поведінці та діяльності. Перебування у зоні військового конфлікту негативним чином відображається на подальшій адаптації до нормального «мирного» життя та спілкуванні з іншими членами суспільства, сприяє розвитку конфліктності. Тому питання збереження та відновлення психічного здоров'я військовослужбовців, а також попередження розвитку у них патологій психогенного походження після участі в антитерористичній операції (далі – АТО) в сучасних умовах набуває все більшої актуальності та потребує невідкладного розв'язання. Звідси виникає гостра необхідність у пошуку ефективних шляхів психологічної реабілітації військовослужбовців після перебування у зонах військових конфліктів, у тому числі в зоні АТО.

Психологічна реабілітація – процес організованого психологічного впливу, спрямованого на допомогу

військовослужбовцям у подоланні негативних психологічних наслідків пережитогоними травматичного стресу військової діяльності, для забезпечення такого стану психічного здоров'я військовослужбовців, що дозволяє їм досить ефективно вирішувати бойові і службові задачі. Її сутність полягає у відновленні здатності дисгармонійно розвинутої особистості до нормальної діяльності шляхом створення психологічних умов для її реадaptaції до звичайних умов.

При організації психологічної реабілітації після завершення бойових дій обов'язково необхідно враховувати такі фактори: 1) ступінь активності підрозділу і конкретного військовослужбовця у бойових діях (чим більше та активніше діяли військовослужбовці у зоні бойових дій, тим оперативніше, масштабніше і повноцінніше має бути психологічна допомога. Ступінь активності визначається за характером і кількістю бойових дій, у яких брали участь військовослужбовці, за рівнем їх бойової напруги та значущості для вирішення більш масштабних бойових задач); 2) кількість бойових втрат у військовій частині, а також характер і причини поранень, контузій, травм, опіків, доз опромінювання та інших форм фізичного діяння на здоров'я військовослужбовця. Під час надання психологічної допомоги кожному військовослужбовцю у відновлюючий період враховуються: а) ситуація, у якій було отримано пошкодження для здоров'я; б) ступінь впливу на нього випадків смерті товаришів по службі (особливо близьких по службі та життєдіяльності); в) характер його ставлення до явищ, що визначені у пунктах «а» і «б»; г) нагороди та заохочення, що пов'язані тією чи іншою мірою з цим явищем; д) характер відбиття даних явищ у свідомості товаришів по службі тощо; 3) час виходу підрозділу, військовослужбовця з зони бойових дій (чим раніше та оперативніше буде надана психологічна допомога учасникам бойових дій, тим меншою є ймовірність виникнення згодом психологічних проблем, обумовлених бойовим стресом); 4) особливості соціально-психологічного клімату і міжособистісних взаємин у військовій частині, підрозділі, характер взаємин конкретного військовослужбовця з оточуючими; 5) особливості та умови діяльності військової частини, підрозділу, військовослужбовця після виходу з бойової обстановки (нормальна і добре продумана організація

життєдіяльності військової частини, підрозділу, конкретного військовослужбовця будесприяти психічному здоров'ю військовослужбовців і зменшувати необхідність психологічної допомоги та реабілітації); 6) особистісні переживання конкретного військовослужбовця, що може бути пов'язано зфізичним знищенням солдат противника, загибеллю товаришів по службі, веденнямбойових дій в оточенні противника, знаходженням у полоні, здійсненням протиправних учинків, участь у них; 7) урахування соціальних, етнічних, релігійних, сімейних та інших обставин, що маютьсуттєвий вплив на процес психологічної реабілітації кожного конкретного військовослужбовця.

Фахівці наполягають, що відновлення психічного здоров'я військовослужбовців після повернення з АТО, потрібно здійснюватикомплексними методами, які включають фармакологію, психіатричну і психологічну допомогу, тависловлюютьтакі рекомендації щодо реабілітації у цьому напрямі: 1) найбільш значущою для бійців, що повернулися з зони бойових дій, є підтримка матері, дружини та командира, окрім того, психологічну допомогу повинні отримувати не тільки особи, які повернулися з АТО, але і їх родичі; 2) військовослужбовцям, які повертаються досвоїх сімей, необхідно надати можливість не меншніж тиждень провести у нейтральній обстановці для поступової адаптації до мирного життя; 3) сприятливим засобом виходу зі стану посттравматичного стресового розладу є систематична організація зустрічей між бійцями та створення груп взаємопідтримки між тими, що разом пройшли через бойові дії 4) затвердження Державної програми соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, якоснови соціального та правового захисту осіб, які приймали участь у бойових діях, перебувають навійськовій службі, або звільняються у запас; 5) наявність штатного психолога у кожномурайонному військкоматі, який здійснював би моніторинг учасників АТО.

На нашу думку, психологічна реабілітація військовослужбовців після повернення з зони АТО, у першу чергу, повинна складатися з проведення таких заходів: медичних (відновлення фізичних можливостей); психологічні(відновлення, корекція або компенсація порушених психічних функцій,

станів, душевного комфорту); професійні (сприяння професійно-виробничій адаптації); соціальні (сприяння соціальній та соціально-побутовій адаптації).

Отже, необхідність створення системи комплексної реабілітації військовослужбовців, що беруть або брали участь у бойових діях, є незаперечною. Створення такої системи дозволить цілеспрямовано впроваджувати заходи щодо забезпечення збереження або відновлення фізичного та психічного здоров'я постраждалих осіб, здійснювати профілактику постстресових реакцій і станів, що, у свою чергу, сприятиме оптимальному відновленню порушених функцій постраждалого учасника АТО. Відтак, питання відновлення психічного здоров'я військовослужбовця потрібно розглядати на різних рівнях, а саме: державному, місцевому (на рівні військової частини чи іншої установи, де проходить службу особа) та на рівні самої особистості, яка проходить військову службу.

Остафійчук Т.В., доцент кафедри психології та педагогіки НАВС, кандидат психологічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ УЧАСНИКАМ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

На думку багатьох фахівців, кількість жителів України, які потребуватимуть психологічної реабілітації та соціальної адаптації через події останніх років досить значна. Це і учасники бойових дій, і члени родин учасників бойових дій, і вимушені переселенці і громадяни України, що мешкають на окупованих та прифронтових територіях [1].

Втім, бійці на нинішньому етапі військового конфлікту є найвразливішою і чи не найбільючішою ланкою цілого ланцюга психологічних і соціальних проблем, спровокованих війною. За даними Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Міністерства оборони України, якщо у світі норма вразливих до психогенних травм бійців становить 25%, то серед учасників АТО психогенні втрати становлять майже 80%. Зокрема в низці досліджень зазначається, що постравматичні синдроми (ПТРС) становлять від 10% до 50% медичних наслідків усіх бойових